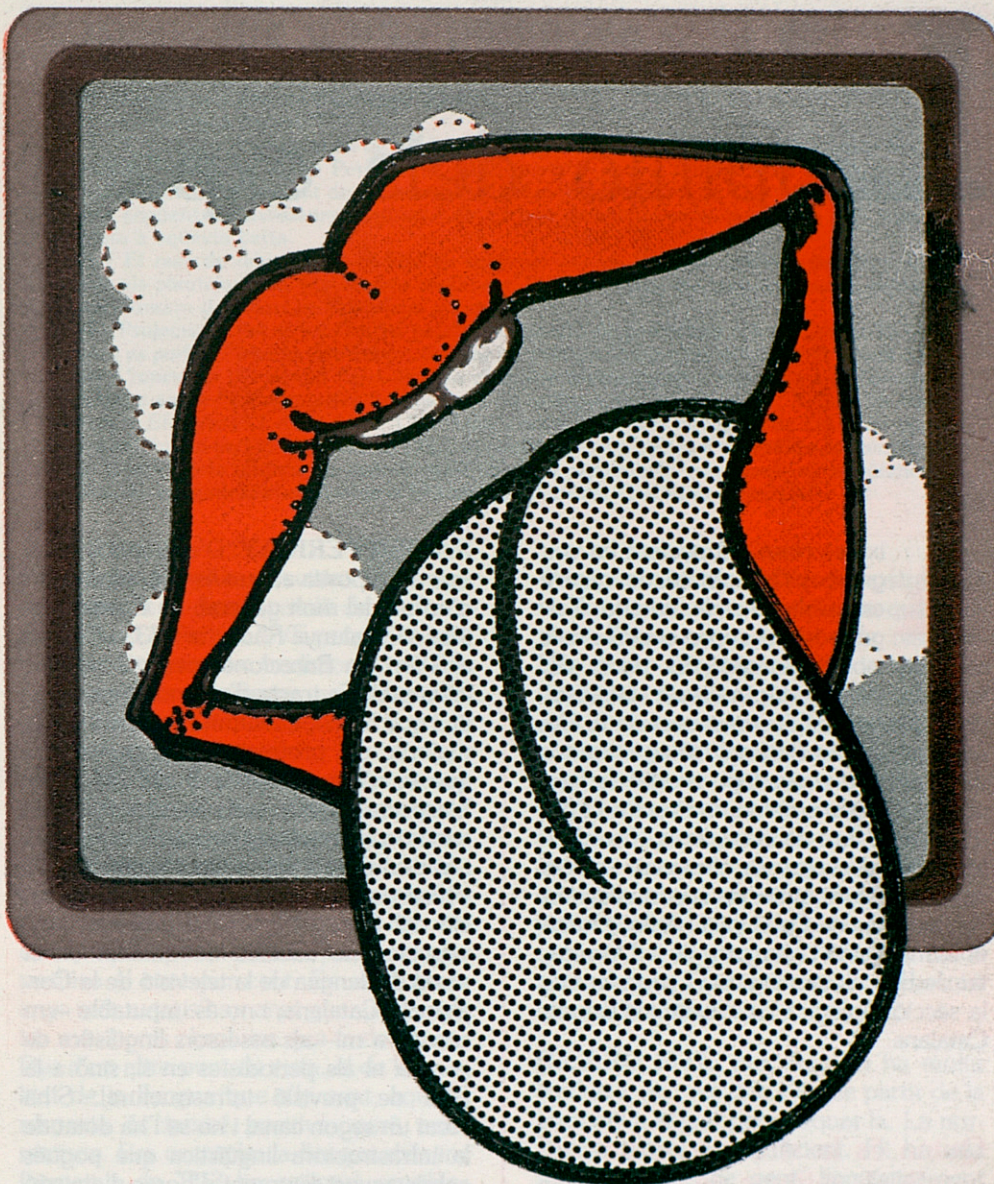

El català
als mitjans
de
comunicació

És evident la
manca
de diàleg
entre
la premsa
i l'Institut
d'Estudis
Catalans

Un projecte
de llei
vol regular
l'ús
periodístic
de l'idioma

C

ontrovertida llengua

Tema del mes

La llengua catalana als mitjans de comunicació és encara un tema no resolt. En aquests darrers anys els professionals han hagut de superar –en favor de la “comunicació”– les llacunes pròpies d’una normativa de l’any 1913, davant la falta de respostes de l’Institut d’Estudis Catalans (IEC), l’organisme acadèmic competent.

Les opinions enfrontades entre

especialistes i acadèmics s’han anat succeint en aquesta última dècada. Així, l’adopció d’uns nous models lingüístics assequibles al gran públic de premsa, ràdio i televisió ha estat tan criticada per uns com ho ha estat pels altres la inactivitat del màxim organisme acadèmic de la llengua en aquests anys de canvis profunds.

El diàleg entre les dues parts és tan necessari com evident la se-

va manca, sobretot ara, que és a punt de discutir-se al Parlament de Catalunya un projecte de Llei per a la regulació de l’ús del català, projecte que pretén d’una banda fixar l’autoritat de l’IEC i de l’altre imposar el model lingüístic d’aquest als mitjans de comunicació de titularitat pública, als centres d’ensenyament públics o privats i als diferents nivells de l’Administració. La controvèrsia està servida.

L'opinió dels experts

Així les coses, Capçalera ha volgut copsar l'opinió de quatre especialistes en la matèria, d'alguna forma representatius dels diferents posicionaments. Es tracta de: Francesc Vallverdú, assessor lingüístic de la direcció de les emissores de la Generalitat; Xavier Pericay, filòleg i coautor de *Verinosa llengua* i *Un model de llengua pels mitjans de comunicació. Llibre d'estil del Diari de Barcelona*; Ricard Fité, redactor en cap de correcció i edició del diari *Avui* i autor de les orientacions lingüístiques de Catalunya Ràdio; i Antoni Maria Badia i Margarit, de la Universitat de Barcelona, lingüista i president de la secció filològica de l'Institut d'Estudis Catalans.

Quina és la situació actual del català als mitjans de comunicació?

FRANCESC VALLVERDÚ: És una situació força interessant. Si tenim en compte que procedim d'uns temps en què el català era proscribit de la vida pública, el que ha passat en els mitjans de comunicació gairebé és un miracle, com en tan poc temps hem pogut utilitzar amb prou espontaneïtat un model de llengua periodística que funcioni en un 99 per cent dels casos, i que funciona molt bé. Els mitjans escrits, des de l'*Avui* al *Punt Diari*, tots han tingut preocupació per tenir un nivell de llengua acceptable, cosa que en els mitjans àudio-visuals és com més aleatori, perquè hi ha unes emissores com les municipals, poc importants, que ho fan tot molt artesanalment i amb més bona intenció que no pas recursos. Però dels mitjans àudio-visuals que tenen recursos (com ara Sant Cugat i TV3 o les ràdios, des de Ràdio 4 a Catalunya Ràdio), el balanç que es pot fer és francament més aviat optimista, tenint en compte que són mitjans fundats fa molt poc temps i que tot s'ha hagut d'improvisar una mica.

XAVIER PERICAY: D'una banda hi ha una cosa positiva, que és la consolidació d'un model molt general. És el que s'utilitza a Catalunya Ràdio, a TV3, a l'*Avui* i al *Diari de Barcelona*, per citar quatre exemples. Es tracta d'un model pragmàtic i que ha estat assumit i acceptat per la majoria de professionals i periodistes que se n'han de servir; i això és bàsic. L'aspecte negatiu seria una mica el factor de creixement de la premsa en català i la disminució del control lingüístic que s'hagi pogut exercir. A partir de la creació del Canal 33, és absolutament perceptible una baixada de qualitat en el nivell de llengua de la televisió de la Corporació Catalana; i no és imputable —em sembla a mi— als assessors lingüístics de la casa ni als periodistes en si, sinó a la falta de previsió infraestructural. S'ha creat un segon canal i no se l'ha dotat de la infraestructura lingüística que pogués cobrir aquest augment d'hores d'emissió i nombre de professionals treballant-hi. Una mica em fa l'efecte que les institucions, que tan preocupades estan per la llengua, es preocupen més per la "imatge lingüística" que no pas per l'eficàcia d'unes mesures que contribueixin a garantir una qualitat. En general tots els mitjans pateixen d'una falta d'infraestructura de formació del periodista en la seva llengua professional, i on aquesta es nota més és en la ràdio i la televisió, on l'espontaneïtat es dóna, cosa que en un diari en teoria no.

RICARD FITÉ: A mi em sembla que la situació és bona. Jo diria que les coses han canviat bastant d'uns anys cap aquí, set o vuit anys cap aquí, coincidint amb l'aparició dels mitjans àudio-visuals, TV3 i Catalunya Ràdio. És aleshores que es fa un intent per adequar la llengua als mitjans de comunicació, és a dir, per aconseguir un tipus de llengua adequat a la funció, i a aquest carro s'hi acullen després els diaris. Tant TV3 com Catalunya Ràdio i els dos diaris de Barcelona, presenten una opció estilística que té en compte els mitjans, cosa que abans no passava. Crec que la situació és bona.

Al darrer número dels *Annals del Periodisme Català*, Ricard Fité, redactor en cap de correcció i edició del diari *Avui* i autor de les orientacions lingüístiques de Catalunya Ràdio, analitza en un article la llengua en els mitjans de comunicació de masses durant el període 1975-1990. L'any 1975, a la mort del dictador Franco, l'ús del català als mitjans de comunicació de masses era més aviat testimonial. Prohibida durant molts anys, la llengua catalana va ser utilitzada només, els darrers anys de la dictadura, en alguns programes de tarda que emetia a hores de poca audiència Televisió Espanyola a Barcelona. El filòleg observa a partir d'aquí tres punts d'inflexió importants en la història del català en

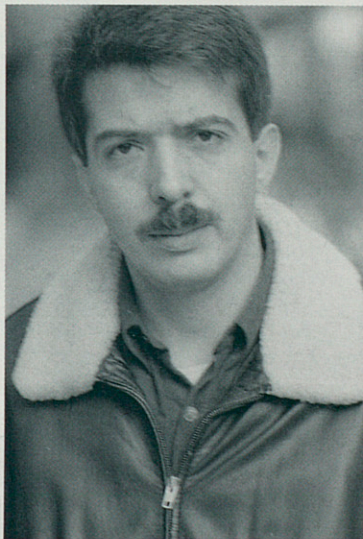

Francesc Vallverdú: "És un miracle que en tan poc temps haguem pogut utilitzar un model de llengua periodístic que funcioni molt bé"

aquest període: l'aparició l'any 1976 del diari *Avui* i de Ràdio 4; l'aparició l'any 1983 de TV 3 i Catalunya Ràdio; i la celebració del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana l'any 1986, com també l'edició, el mateix any, de *Verinosa llengua*, de Ferran Toutain i Xavier Pericay.

Deixa apuntat només un altre punt d'inflexió: la reacció de l'Institut d'Estudis Catalans –amb la publicació d'un crit d'alerta–, i caldria completar la sèrie amb un darrer punt, situat ja dins el 1991, que seria la discussió al Parlament de Catalunya de la polèmica llei sobre l'ús del català als mitjans de comunicació de titularitat pública i a d'altres organismes.

El mateix Fité reconeix que amb l'aparició del diari *Avui*, el 23 d'abril

Xavier Pericay:
“A partir de la creació del Canal 33 és perceptible un descens de qualitat en el nivell de llengua de la televisió”

Cronologia d'una polèmica

1976 - El 23 d'abril es publica el primer número del diari *Avui*. Comença a emetre Ràdio 4.

1983 - Comença a emetre Catalunya Ràdio.

1984 - Comença a emetre TV3.

1986 - II Congrés Internacional de la Llengua Catalana. Es publica el llibre *Verinosa llengua*, de Ferran Toutain i Xavier Pericay. El 23 de maig la secció filològica de l'IEC envia una protesta formal al president de la Generalitat pel model lingüístic de TV3 i Catalunya Ràdio. El mes següent, 33 assessors lingüístics de mitjans de comunicació publiquen a *El País* una resposta a aquesta carta.

1987 - El mes de febrer, Ricard Fité es nomena cap de l'equip lingüístic del diari *Avui* i renova els plantejaments seguits fins aleshores. El 14 de març del mes següent es publica el primer número del *Diari de Barcelona* en català.

1990 - Projecte de llei sobre l'ús del català. Publicació de dos llibres d'Ivan Tubau: *El català que ara es parla* i *Paraula viva contra llengua normativa*. Publicació del llibre de Maria Lluïsa Pazos *L'amenaça del català light*. Article d'Antoni Maria Badia i Margarit a la *Revista de Catalunya* sobre “La normativa lingüística i els mitjans de comunicació”. Article de Xavier Pericay a *El País*, l'11 d'octubre: “L'au fènix”, sobre la secció filològica de l'IEC. El mateix mes d'octubre la secció filològica de l'IEC fa pública la seva crítica a determinades tendències en la llengua dels mitjans de comunicació. El 8 de novembre, vuit assessors lingüístics de mitjans de comunicació contesten a *El País* amb l'article “En defensa pròpia”.

L'únic que grinyola una mica és el que està passant al circuit català de TVE i a Ràdio 4: al circuit de TVE perquè té una orientació diguem-ne tradicional, i a Ràdio 4 perquè no en tenen cap, d'orientació.

ANTONI M. BADIA: La pregunta es pot respondre des de més d'un punt de vista. Des de la perspectiva del nombre d'hores que ocupa respecte a l'altra llengua, la llengua castellana, cal respondre d'una manera positiva; més ben dit, encoratjadora i animadora, però no pas positiva al cent per cent. En els darrers anys més aviat s'han anat guanyant moltes més hores absolutes que fa deu anys. Des d'un altre punt de vista, el de la qualitat de la llengua que s'hi sent, aquí la resposta és també positiva, però amb matisos. Per exemple: la llengua dels informatius de TV3 ha millorat sensiblement respecte a la dels primers temps, mentre que en altres espais radiofònics, d'anuncis o en altres programes de la mateixa televisió, encara hi ha defectes idiomàtics importants, que espero que s'aniran corregint.

Cal una nova normativa de la llengua catalana?

FRANCESC VALLVERDÚ: A veure..., la norma d'una llengua sempre es va fent, i la norma és corroborada per un organisme, que aquí és l'Institut d'Estudis Catalans. En el cas català tenim una norma moderna, de l'any 13, que també s'ha anat adaptant amb el temps; el que passa és que desgraciadament l'IEC ha estat molts anys silenciós, i no ha actualitzat ni s'ha pronunciat sobre una sèrie de fets de l'evolució de la llengua. Crec que s'ha d'actualitzar la norma, simplement.

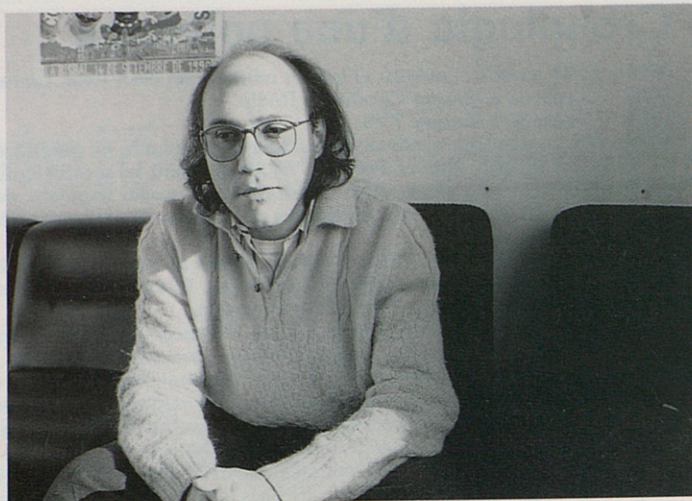
XAVIER PERICAY: Jo diria que una nova normativa no cal. El que cal és revisar alguns aspectes de la normativa que

d'una manera clara s'ha demostrat que no funcionen. Hi ha aspectes que realment Fabra no va acabar de resoldre. Una de les qualitats que ha de tenir una normativa és que sigui aplicable. Davant dels dubtes, com que l'IEC no ha fet res, els mitjans de comunicació de masses han resolt les qüestions lingüístiques plantejades en el sentit que han hagut de dotar-se d'uns models per superar aquests temes. Jo crec que el cos teòric de Fabra, el cos normatiu, segueix essent perfectament vàlid, a grans trets, i que el que cal és adaptar una sèrie de casos concrets que l'experiència ha demostrat que no funcionaven.

RICARD FITÉ: No. Aquí hi ha molta confusió. Jo crec que s'ha de partir de la normativa actual per adequar-la. La normativa actual és insuficient. Hi ha una sèrie d'estudis de gent, lingüísticament competents, que fan aportacions que no són tingudes en compte per l'Institut. El que reivindicuem és que l'IEC obri les portes, que tingui en compte les aportacions dels estudiosos i les necessitats i els problemes lingüístics que plantegen els mitjans de comunicació, als quals s'ha de donar una resposta.

ANTONI M. BADIA: En primer lloc –i no ho dic per un esperit elitista–, és clar que qui ha de prendre la decisió sobre la normativa és l'IEC, que des del 1913, en què va publicar les normes ortogràfiques, és qui ho ha anat fent i a qui se li ha reconegut sempre l'autoritat per fer-ho. Però si la pregunta és: “caldria que l'IEC s'ocupés d'una nova normativa?”, aleshores evidentment us haig de dir que totes les coses són millorables. La mateixa ortografia, que tècnicament crec que és ben resolta, es podria modificar. Tot és millorable, però una altra cosa és l'oportunitat. És moment oportú per fer algunes modificacions? Respecte a l'ortografia, no crec que sigui convenient fer-hi cap reforma, encara que el francès n'acaba d'aprovar una; crec honestament que seria confusionari, perquè no

Fité: "Donar autoritat absoluta a l'IEC em semblaria bé si no fos que està tancat a totes les aportacions"

tenim els mitjans de difusió d'ensenyament prou afermats. Altra cosa pot ser en el terreny de la sintaxi. En aquest terreny comprenc que hi ha uns quants punts en els quals hi ha dues solucions en ús, sempre partint d'unes situacions que són correctes i admeses per la normativa. El que es discuteix avui és fins a quin punt aquesta normativa pot ser ampliada, i poso per cas: la preposició "a" davant del complement directe, o bé, si em permeteu un exemple que cada dia surt: el "per/per a" famós. Aquests i alguns altres casos entenc que són susceptibles de ser interpretats de diverses maneres, i l'IEC, si més no, crec que convé que ho estudiï i torni a pronunciar-se.

Com veu la regulació per llei del model lingüístic de l'IEC?

FRANCESC VALLVERDÚ: Aquesta pregunta, tal com està formulada, pot induir a confusió. La llei que està en preparació al Parlament de Catalunya –i que no crec que sigui aprovada tan ràpidament com molts es pensen–, no diu res dels "models" de llenguatge periodístic. Es refereix exclusivament a la norma, i la norma és una matèria que sempre ha pertangut a l'IEC, que és l'autoritat normativa. Per tant, que quedi clar que una cosa és la norma i una altra el model. Tot mitjà periodístic pot tenir el seu model de llenguatge, això és perfectament legítim. Ara: vull advertir clarament que el que no pot fer un mitjà de comunicació és el que han fet alguns –els dos diaris de Barcelona–, infringint la norma, erigint-se en autoritat normativa: uns dient que la preposició final "per a" ha de desaparèixer, i altres dient que "recolzament" vol dir "suport", i aquestes coses totes les gramàtiques des de Fabra les condemnen. Doncs bé, quan aquests mitjans entren en el terreny de la norma, que no els pertoca, és normal que hi hagi polèmica.

XAVIER PERICAY: Jo em pregunto, d'entrada, quina necessitat hi havia de fer aquesta llei... La veritat és que a mi no em valen les excuses que s'han donat des dels estaments polítics, que es feia perquè l'autoritat de l'IEC estava reconeguda només per un decret i no per una llei, i que era una qüestió purament formal... Per altra banda, ha circulat també la versió que la presentació del projecte de llei és producte d'una visita del senyor Badia al senyor Pujol per demanar-li una llei d'aquest tipus, i aquesta és una pràctica franquista que es segueix fent per part d'un determinat tipus de gent. Per tant, em sembla que no m'equivoco si dic que això no és cap altra cosa que una operació de prestigi per recuperar un mort. El segon aspecte és analitzar la llei, un cop acceptat que és aquí al damunt de la taula. La llei és un compendi d'articles l'objectiu dels quals és bàsicament preveure que no hi haurà la més mínima varietat en les solucions lingüístiques que puguin tenir diferents estaments socials, centres d'ensenyament, mitjans de comunicació, organismes, etc. Parteix d'una concepció evidentment decimonònica de la llengua, que la llengua és una, i aleshores es diu que la normativa de l'IEC s'haurà d'aplicar en tal lloc i tal altre. "Senyors, s'hi hauran d'ajustar!", diuen. El que és greu d'aquesta llei és que pressuposa que hi ha gent que voluntàriament no segueix la normativa. Això és absolutament intolerable, primer perquè és fals, i segon perquè, posats a buscar transgressions a la normativa, en fan tantes o més els acadèmics per ignorància –i és bastant greu– que no pas les que puguin fer els mitjans de comunicació, no per ignorància, sinó per necessitat, a vegades. La llei em sembla absolutament innecessària, i només em semblaria admissible si inclogués aquesta precisió: que dintre de la normativa hi ha evidentment opcions estilístiques, models diferents que no seran els mateixos a l'ensenyament que als mitjans de comunicació, ni als de l'administració pública. Em semblaria bé que la llei es retirés... Ja poden anar amb decrets i

de 1976 –el primer escrit íntegrament en català des de la Guerra Civil–, "es va perdre l'oportunitat històrica de concretar per primera vegada al cap de quaranta anys un tipus de llengua adequat per a la comunicació de masses".

Fité critica que aquell *Avui* del 76 naixés amb una finalitat més aviat didàctica i escolaritzadora que no pas periodística i amb la voluntat de recuperar i normalitzar la premsa en català, per a la qual cosa utilitza un model de llengua normativista a ultrança, sense concessions a la realitat, "amb el concepte de correcció com a dogma i amb l'obra de Pompeu Fabra i el postfabrisme com a únic punt de referència". I opina el mateix de la llengua que se sent aleshores a Ràdio 4 i pel circuit català de TVE, en què "hi abunden tot de termes poc corrents en el llenguatge quotidià amb la intenció de reintroduir-los en la parla habitual (*llur, enguany, quelcom, hom, àdhuc, atzucac, fou, féu, digué, romandre, cloure, mancar...*)".

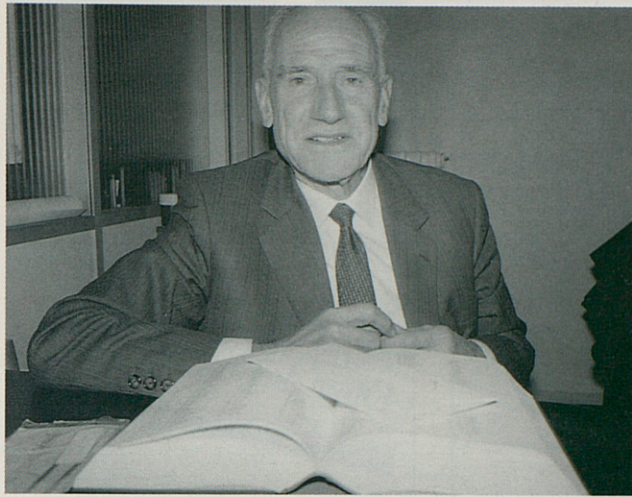
"Era una època en què el bon patriota es comprava tot el que es publicava en català per fer país, més enllà dels seus interessos reals", escriu Fité.

El segon punt d'inflexió el constitueix l'aparició de Catalunya Ràdio (20-6-83) i TV 3 (16-1-84), emissores institucionals, dependents de la Generalitat de Catalunya.

"Des de bon començament", diu Fité, "el plantejament d'aquests dos mitjans va ser coincident en el sentit d'aplicar una política lingüística orientada a captar l'interès de l'espectador-oient, a base d'adreçar-se-li en una llengua planera, fàcil i simple, de tal manera que aquest receptor hi pogués connectar

ràpidament, fer-se-la seva i trobar-s'hi còmode". Segons Fité, gràcies a TV3 i Catalunya Ràdio "el model literari va deixar de tenir el monopoli del català correcte i alhora es va revelar inadequat per satisfer les necessitats de mitjans orals com la ràdio i la televisió".

El II Congrés Internacional de la Llengua Catalana, que es va celebrar de manera simultània en set ciutats dels Països Catalans a l'abril-maig de 1986, va posar de manifest aquesta evolució del català als mitjans de comunicació de masses. Per altra part, l'aparició del llibre de Ferran Toutain i Xavier Pericay *Verinosa llengua* constitueix per a Fité un fet prou significatiu des del punt de vista de l'anàlisi de l'evolució lingüística del català als mitjans de comunicació de masses. "Es tracta d'una obra de denúncia", afirma Fité, "dels problemes de la llengua catalana per adequar-se als temps moderns i de les dificultats de vèncer les resistències internes al progrés i l'evolució". Punt i a part mereixen els dos darrers factors d'inflexió assenyalats: la reacció de l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i la llei que properament debatrà el Parlament. La secció filològica de l'IEC va trencar el seu silenci de més d'una dècada l'any passat per posar el crit al cel el mes de setembre de 1990. En un petit opuscle, fet públic en una roda de premsa, l'IEC criticava l'empobriment de la llengua catalana, motivat "pel sorgiment de determinades tendències particulars que, en valer-se dels amplificadors dels mitjans de comunicació i de l'ensenyament escolar, fragmenten i limiten la llengua". Curiosament, quasi coincidint amb aquesta

Antoni M. Badia:
"A la televisió ha millorat la llengua dels informatius, però no la dels altres espais"

amb decisions, que si després és inviable perquè no s'ajusta a les necessitats de la comunicació no tirarà endavant, i això qualsevol periodista ho sap. Un periodista actualment no acceptarà mai que hagi d'utilitzar una fórmula que resulta menys comunicativa que una altra, si en té una altra per utilitzar que ho és més.

RICARD FITÉ: A veure, jo parlo per mi, ara: L'autoritat de l'IEC és un fet inqüestionable, no es discuteix, això s'accepta, no hi ha cap problema; si hi ha alguna reticència davant de la llei és perquè, llegint el projecte, no hi ha cap esment a les opcions estilístiques que es podrien establir partint de la normativa, de cara per exemple als mitjans de comunicació. Això no hi surt. La llei què fa?: dóna l'autoritat absoluta a l'Institut, i a mi això ja em semblaria bé, si no fos perquè en aquests moments l'IEC està tancat a totes aquestes aportacions i entén, l'IEC, que és el mateix la normativa que les opcions estilístiques i que, per tant, només hi pot haver una opció estilística... Tal com està redactat el projecte de llei, nosaltres demanem dues coses: una, que es prevegi que hi puguin haver diferents opcions estilístiques partint de la normativa, i dues, que d'alguna manera per normativa s'han de tenir en compte totes aquelles aportacions que fan els estudiosos de la llengua catalana, que es publiquen i que són de filòlegs de prestigi.

ANTONI M. BADIA: Jo he dit diverses vegades que a mi aquesta llei em sembla supèrflua, perquè no sé de cap lloc on s'hagi dit -del francès o del castellà, per exemple- que els organismes dependents de l'administració hagin de subjectar-se a les normes de la gramàtica de les respectives acadèmies. En aquest sentit, considero que és supèrflua. Des d'una altre angle, i atesa la vacil·lació que els professionals moltes vegades sofreixen en l'ús de la llengua, pot ser útil, per no crear confusions. Aquesta llei no ha sortit, no és iniciativa, de l'IEC, ha estat el Consell Executiu el que ha dit que pre-

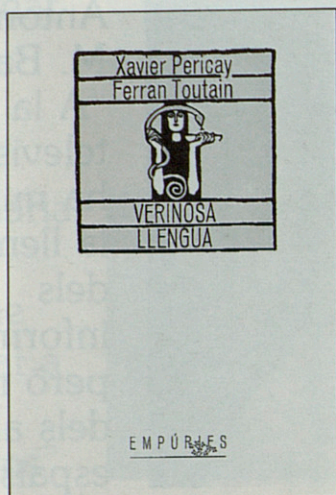
sentava la llei... També haig de dir que, segons que sembla, potser no tothom va entendre què es proposava, amb aquesta llei, el Consell Executiu... Algú ha parlat de quin és, doncs, el model de llengua de l'Institut. L'Institut no té un model de llengua, l'Institut té una gramàtica, té un diccionari, que ha anat reformant i ampliant. Té consciència que el diccionari no té les paraules que hauria de tenir, però també té consciència que un organisme acadèmic, si així que es comencés a dir una paraula la incorporés, s'arriscaria a haver-la d'esborrar tres anys després, si aquella paraula fos producte d'una moda. Les acadèmies sempre han d'esperar una mica. L'IEC està estudiant la possibilitat de fer una mena d'antesala de paraules, per orientar la gent de la manera com s'han d'escriure, però sense que siguin encara paraules definitiva-ment admeses, perquè moltes d'elles són modes.

Pot fer una breu anàlisi de la llengua als mitjans de comunicació en la darrera dècada?

FRANCESC VALLVERDÚ: Ja l'he contestada una mica abans, però particularment jo podria criticar moltes coses, per exemple l'afany de simplificació. Posaré un petit exemple, una mania meva: en català sempre hem dit "benzina", aleshores resulta que "gasolina" per a alguns set-ciències és la paraula més científica. Per què els mitjans de comunicació han de dir sempre "gasolina" i no ho poden alternar tranquil·lament amb "benzina"? A mi em fa una mica de riure, aquest afany de simplificació.

XAVIER PERICAY: És l'època en què s'ha avançat més, perquè hi ha hagut el suport institucional, i amb la creació d'una ràdio i una televisió en català, que han tingut una penetració molt àmplia.

Cinc
llibres
per a una
polèmica.

El cas de la premsa escrita a mi em sembla particularment preocupant a nivell general, ja que cap dels dos diaris s'auto-finança i no hi ha un augment del públic lector; en canvi, la part optimista vindria donada per la premsa comarcal, on les propostes han funcionat. És evident que la qüestió està en part en els pressupostos abocats. La televisió ha comptat amb un pressupost absolutament desproporcionat –respecte als dels diaris–, amb una aportació econòmica immensa, entre altres coses perquè és un dels instruments de poder més clars que té en aquest moment el partit del govern.

RICARD FITÉ: Des d'un punt de vista quantitatiu, és inqüestionable que s'ha avançat molt en aquesta última dècada. TV3 i Catalunya Ràdio disparen una mica la cosa, i tenen l'avantatge de demostrar que és possible fer un mitjà de comunicació de masses normal (en el sentit de competitiu) en català. Això no havia passat, encara. Es trenca la imatge, doncs, que associava el català a un fenomen minoritari. I després, des del punt de vista de la llengua, es comencen a tenir en compte els registres lingüístics, és a dir, que ja es distingeix que una cosa és la literatura i una altra cosa és la comunicació; es té en compte el caràcter heterogeni del públic, compost per diverses classes socials, diversos estats culturals, etc., etc.; es consolida el model estàndard, i aleshores el ciutadà, el catalano-parlant normal, comença a tenir un referent públic del que és la llengua, perquè fins aleshores en tenia tan sols un referent col·loquial.

ANTONI M. BADIA: En primer lloc, jo voldria felicitar els professionals dels mitjans de comunicació de masses, perquè és molt fàcil criticar-los segons quines solucions surten per ràdio i per televisió, però jo comprenc molt bé que aquestes solucions les han d'improvisar, moltes vegades. Ve un despatx en llengua anglesa i s'ha de traduir de seguida, i moltes vegades no d'avui per demà, sinó

que, en un minut, o simultàniament, tal com arriba, s'ha d'emetre pel mitjà. En aquest sentit, crec que l'esforç que han fet els professionals dels mitjans de comunicació de masses –i no exclo pas els dels diaris– és molt lloable, i crec que mereixen l'agraïment de tothom. Penso, de totes maneres, que hi ha moltes diferències en la llengua utilitzada els darrers anys als mitjans de comunicació de masses: hi ha mitjans de comunicació que expressament han volgut ser més a prop de la normativa acadèmica; n'hi ha que potser no s'han preocupat tant d'ajustar-s'hi, i n'hi ha d'altres que han tingut una mica el punt d'apartar-se'n, i n'han fet fins i tot gala, d'això. Jo crec que cada responsable dels mitjans de comunicació té la seva llibertat i la seva responsabilitat. De totes maneres, jo crec que el judici del català en els darrers deu anys als mitjans de comunicació de masses és molt positiu, en general. És a dir, els mitjans de comunicació de masses i l'escola són els que han salvat la llengua, si no no sé pas on seríem..., oi?

Com valora el paper de l'IEC en aquests darrers anys?

FRANCESC VALLVERDÚ: Jo diria que l'IEC ha trigat molt a despertar-se, per dir-ho així. Jo comprenc que durant els anys de la dictadura l'Institut havia d'actuar d'una manera soterrada o semiclandestina, però és que el període democràtic el comencem a partir del 76, i ja són 14 anys. En 14 anys l'IEC no ha demostrat estar –al meu entendre– prou a l'altura del que la societat n'esperàvem. Ara: tampoc es pot condemnar absolutament, perquè tampoc no pot fer miracles, l'Institut; no se li pot exigir que tingui un paper d'immediata resposta. Ara: 14 anys són 14 anys...

XAVIER PERICAY: Home, fins fa uns mesos era absolutament inexistent. Jo no nego que aquests senyors s'han anat reu-

declaració de l'IEC va entrar al Parlament de Catalunya una proposta de llei per reconèixer l'autoritat normativa de l'IEC i imposar els seus criteris en els mitjans de comunicació de titularitat pública, a l'ensenyament públic o privat i a d'altres nivells de l'administració. El projecte, presentat pel Govern de la Generalitat, va ser ràpidament criticat i contestat pels grups dels Socialistes (PSC) i Iniciativa per Catalunya (IC), que en declaracions a *El País* (28-11-90) van considerar un "greu error polític" voler "imposar per llei el model lingüístic de l'IEC", i van anunciar que s'oposarien a donar categoria de llei a les normes de l'Institut d'Estudis Catalans. Ambdós grups van presentar esmenes en què demanaven la retirada del projecte. El Govern de la Generalitat va decidir aparcar-lo momentàniament, esperant consensuar el text definitiu, i va anunciar que el projecte seria tramitat amb tota probabilitat aquest mes de febrer.

Més recentment han aparegut altres llibres i articles sobre aquesta ja vella polèmica entre els

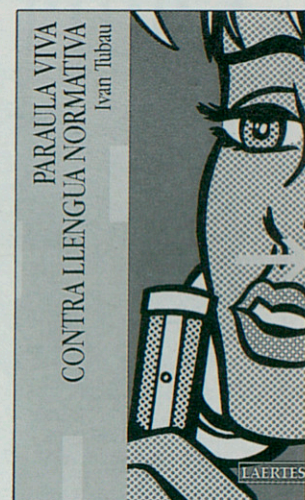
Vallverdú:
"Tot mitjà
periodístic pot
tenir el seu
model de
llenguatge.
Això és
perfectament
legítim. El que
no pot fer és
erigir-se en
autoritat
normativa"

partidaris d'un català depurat, amb arcaïsmes i gran profusió de mots, i aquells que defensen un model més a l'abast del català "real" que es parla al carrer avui dia. Entre ells en destacarem dos: el llibre *Paraula viva contra llengua normativa* (subtitulat "El català espontani dels mitjans audio-visuals"), d'Ivan Tubau (Ed. Laertes, maig 1990, Barcelona) i l'article "La normativa lingüística i els mitjans de comunicació" d'Antoni M. Badia i Margarit (*Revista de Catalunya* núm. 46, 1990).

El periodista i filòleg Ivan Tubau fa un entretingut estudi de la parla "d'alguns catalanoparlants" (26) que van ser entrevistats per ell al programa *El divan d'Ivan*, emès pel circuit català de TVE (1988-89), i arriba a la conclusió que tots ells, de manera generalitzada, transgredeixen la norma en dotze "fets lingüístics", com ara en la combinació dels pronoms, l'ús del "lo" neutre o el "per/per a", o en el dels plurals de "prou/massa" i "força". I escriu Tubau: "(...) La llengua s'autoregula. No calen gaires normes. L'ús decideix. És clar que aquesta llengua parlada s'assemblarà al castellà, potser cada cop més. És

Xavier
Pericay:
"Ha circulat
la versió que
la presentació
del projecte
de llei és
producte
d'una visita
del senyor
Badia al
senyor
Pujol"

nint i han anat treballant, en el sentit que ells consideren treballar; això ja m'ho crec, però no tinc més remei que tenir en compte sobretot els fets, i des del punt de vista pràctic, aquests senyors no han fet res, perquè tot el que han fet encara no ho hem vist. Des d'aquesta perspectiva, la seva feina és inexistent. Potser aquí el que cal és una de dues: o l'acadèmia que tenim és activa i serveix, és per tant diferent de les altres, o aleshores prescindim-ne, perquè els problemes del català no són els problemes del francès, ni són els problemes del castellà.

RICARD FITÉ: Mira, no tinc més remei que valorar-lo negativament, en la mesura que no ha actuat com hauria hagut d'actuar. Justament en una època de grans canvis, de grans moviments, els usuaris de la llengua, sobretot aquella gent que n'hem d'orientar l'ús, ens hem trobat del tot desassistits, en primer lloc perquè no hi ha hagut cap mena de contacte. I les relacions s'han anat crispant, i ara ho estan més que mai. Nosaltres estem una mica estigmatitzats en la mesura que hem gosat criticar l'autoritat; i dic criticar, no pas anar en contra d'ella. En tot cas resollem, prenem decisions quan l'autoritat no exerceix. L'IEC no ha publicat res aquests deu anys en matèria d'ús de la llengua, sobretot tenint en compte els mitjans de comunicació, i l'únic que ha fet són dues declaracions públiques cridant a l'ordre, i és curiós que cridi a l'ordre a una sèrie de gent que no fa res més que seguir l'ordre i que el deixin de seguir justament on hi ha una sèrie de llacunes que l'autoritat no resol.

ANTONI M. BADIA: Bè, l'Institut reconec —jo hi sóc des de fa molts anys— que no ha deixat de treballar mai... Potser durant molt de temps, per unes raons que no cal analitzar ara, no es va preocupar de fer arribar al coneixement general allò que feia. En els darrers temps, en els últims tres anys, en canvi —el que passa és que les coses són lentes d'arribar—, l'Institut ha inten-

tat de fer-se present i dir-hi la seva en qüestions de llengua que s'han anat suscitant, i diria que en el darrer any la gent ja s'ha adonat d'aquesta presència.

Com creu vostè que ha de ser el català en un mitjà de comunicació avui dia?

FRANCESC VALLVERDÚ: Crec que no es pot pensar en un sol model aplicable als mitjans de comunicació, perquè els principals mitjans tenen diverses seccions. A les informatives és on al meu entendre s'ha d'utilitzar l'estàndard —escrit en els diaris, o l'estàndard oral, a les televisions i les ràdios— en els nivells més formals, i per tant molt cenyits a la norma. Una altra cosa són per exemple els programes d'humor, una mica destralers... D'un extrem a l'altre hi ha nivells graduats en què es poden anar utilitzant els diferents registres del llenguatge.

XAVIER PERICAY: Sobretot pragmàtic. La llengua d'un mitjà de comunicació, lluny de representar un obstacle que dificulti la comprensió, ha de ser, simplement, un vehicle de comunicació. Per tant, el català utilitzat als mitjans de comunicació ha de ser funcional, planer, assequible a un lector mitjà, sense allunyar-se excessivament de la parla viva.

RICARD FITÉ: El català en un mitjà de comunicació ha de ser funcional, aquesta és la paraula clau. La llengua ha de tenir un tractament adequat a les característiques i necessitats del mitjà de comunicació. Dins d'un mitjà de comunicació hi poden haver diversos registres; una cosa és el to que ha de tenir el tipus de llengua d'un editorial, per exemple, que és un to més formal, més neutre, i una altra cosa pot ser el

